

Zaintza
dagokion
lekuan jartzea

Zaintza dagokion lekuan jartzea

Isabel Otxoa Crespo.

Enpresa Zuzenbidea eta Zuzenbide Zibila sailaren irakasle, Lan Harreman eta Gizarte Langintza Fakultatean. UPV/EHU.

Jarraian datorrena ez da zaintzari buruzko teorizazioa, ezta gai hori jorratu duten egile feministei buruzkoa ere. Haiek esan nahi izan zutenaren egiazko interpretazioa ere ez da izango. Bizipenak partekatzeari buruzko idazkia da hau. Gaiari lotuta izan ditudan bizipen propioetan oinarrituta idazten dut eta, ondorioz, iritzi mugatu, subjektibo eta partziala eskainiko dut erabat. Horra, bada.

Zalantza daukat benetan eraldatzailea ote den lelo hau, gero eta presentzia handiagoa eta esanahi gehiago bereganatu dituena: zaintza erdigunean.

Zaintzak (bere horretan), zehar-elementu gisa, gauza gehiegi barne hartzen ditu beregain. Barne hartzen ditu bai lanera joan aurretik hartzen dugun dutxa, bai ama gorrari egin beharreko telefono dei nekagarria, bai laguntza behar duen ikasleari eman beharreko arreta berezia, bai erakunde baten funtzionamenduari dagozkion demokrazia eta enpatia, bai kale bat oinezkoentzat egitea, bai klima-aldaketaren kontrako konpromisoa. Baina zaintzak ez dira inguru patriarkal, kapitalista eta arrazistatik libratzen, eta, hala, testuinguru horretan kokatzen da zaintzen egiazko jardun-eremua: horrela ulertzen dira eta horrela egiten. Hortaz, gutxiespenean eta, aldi berean, zaintza deritzogun horren gaindimentsioan oinarrituta eraiki den dorrea desmuntatzeko, ezinbestekoa da gaia ikuspegi ezberdinetatik jorratzea eta helburuak hierarkizatzea. Zaintzarik gabe, ez dago bizitzarik; baina zaintza hutsak baino askoz gehiago da bizitza, eta horrela izan dadin nahi dugu.

«Nire garaietan» (zahar-kontuak) euskal feministok bagenuen etxeko lanari aurre egiteko erantzuna: zerbitzu kolektiboen bitartez sozializatu beharra zegoen, hala nola haurtzaindegien, garbitegien eta jantokien bitartez.

Etxeko lana enbarazua besterik ez zen, dedikazio aldetik gutxien kostatzen zen moduan ebatzi beharreko zerbait; alderdi guztietan bermatu behar zen bizitza, horretan izan ezik. Neurri batean, garbiketa-estandarren, elikadura motaren eta abarren gaineko erabaki pertsonalen arabera zen lanen bolumena. Eta horiek adierazpenik txikienera murriztu ondoren, gizonekin banatu beharra zegoela ondorioztatu genuen. Banatu, eta ez partekatu; izan ere, esperientziak agerian uzten zuen gizonak artistak zirela ihesi ibiltze horretan, eta, ondorioz, argi utzi beharra zegoen zein zen beren zatia, zeintzuk ziren eska ziezazkiekeen egitekoak eta zein horien egikaritze-maila.

Zaintzak ez ziren panoramaren parte. Bileren zati handi bat alferrik galtzen genuen beharrezko etxeko lanen eta ostalaritza-establezimenduen izarren arteko baliokidetasuna ezartzeko saiakeretan; zaila baino zailagoa zen, zeren, merkataritza kapitalistaren irizpidea tartean sartzen denean, ez baita erraza izaten beharrezkoak diren eta ez diren ondasunen artean bereiztea. Edozein kasutan, etorkizunean jendarte ez-patriarkala irudikatuta, konturatzen ginen beren independentziara bidean zeuden pertsona kutunak zirela zaintzen hartzaileak. Ez dut gogoan adineko pertsonen arretaren inguruko errezetarik genuenik. Garai hartan adineko pertsonak ez ziren arlo pertsonaleko kezka: hogeitau urte inguruko feministak ginen, berrogeita hamar urte inguruko gurasoen alabak.

Urteen poderioz, hurbileko pertsonak (gu geu barne) gaixotzen, ezbeharrak izaten hasi ziren. Gure amak alargundu egin ziren, eta liburuetan zaintza-lanak ikusi ez zituztenek, bizitza errealean deskubritu zituzten zaintzak, beren konplexutasun osoan. Ordurako, kontziliazio hitza gure hiztegian txertatuta zegoen dagoeneko. Eta kritika egin genion kontziliazioari, uste baikenuen, laneko eskubide gisa planteatzen zenez, emakumeak «zegokien lekuan» mantentzeko tresna teknikoa zela, sistemaren asmakizun bat: arlo pribatuan zaintza-beharrak asetzeko bide bat, enplegu arloan presentzia subsidiarioa sustatzen zen bitartean.

Legeek aipatzen zuten kontziliatzeko eskubidea egikaritzeko, enpresek mahai gainera atera zuten nik neuk ere, zaintza erantzukizun sozial gisa ulertuta, partekatzen dudana gai bat. Ez naiz pertsonak etekinik handiena eskuratzeko

erabiltzearen aldekoa, ez; zaintzeko behar eta desioak aitortzen dituen ereduari buruz ari naiz. Zalantzan jartzen ziren emakumeek (adinekoak zaintzeko) lanaldia aldatzeko egiten zituzten eskaerak, noiz eta familian horretaz arduratu eta zaintza parteka zezakeen aita bat zegoenean. Bestelako mundu batean, kolektibitate antolatua arduratuko litzateke erabaki horiez. Enpresatik zetorrelako soilik uko egin genion horri, ala bada gehiagorik?

Ordutegi-aldaketek ez diote negozioari soilik eragiten; gainerako langileen ordutegiei eta egitekoei ere eragin diezaiekete. Badakit zertaz ari naizen: eskolak beti goizeko lehen orduan, irakaskuntza ostiraletan azken ordura arte... Lanaldi murrizketa laburren ondorioz, oso ordu gutxiko ordezte-kontratuak sortzen dira ezinbestean lantokian egin behar diren jardueretan, adibidez, zaintzen sektorean. Zaintza-sistema eta, ondorioz, lan ordainduari dagokion mundua berrantolatzea erantzukizun soziala eta kontu politikoa denez, ez litzateke zertan etxe bakoitzeko ateetatik barrura mugatu. Badirudi «bikote kontuetan ez sartzea» zioen printzipio hark, sozialki tratatu txarretan esku hartu behar ez izateko balio zuenak, indarrean jarraitzen duela oraindik ere.

2006ko Menpekotasun Legeak barne hartzen zituen diruzko prestazio batzuk ez zetozen bat defendatzen genuen zerbitzuen ereduarekin, baina aitortzen zuen, bai, teorian egoera guztietan arreta emateko aukera bermatzen zuten zerbitzuen zerrenda: eguneko zentroak, gauekoak, etxez etxeko laguntza, egoitzak, arreta pertsonala. Bete gabeko promesa izan zen azkenean, zerbitzuak ez baitziren nahikoak izan, inondik inora. Senide nagusien eskutik iritsi zen errealitatea, ia beti amen aldetik, esaten baitzuten nahiago zutela hil egoitza batean bizi baino. Eta, haien larrian jarrita, ulertu egin genuen. Kuartel-egoitzak, ezezagunekin partekatutako gelak, bisita-ordutegi zurruna. Erabat sinetsita nago gai honek askoz gehiagorako emango lukeela, baina urte hauetan zehar zaintzaileengan zentratu dugu geure arreta, eta ezer gutxi erreparatu diegu artatutako pertsonen bizipenei. Zentzu horretan, adineko pertsonen buruz hitzegiteko adierazpen ohikoena «gure nagusiak» izateak ia guztia uzten du agerian.

Nahikoa babes badago, denbora luzez bizi daitezke, leun, zahartzaroaren hauskortasuna eta autonomiaren galera, bizi-inguru osoa aldatu beharrik izan gabe. Horixe egiten dute etxeko langileek, beren zerbitzuak ordaintzeko gai direnen etxeetan: bizimoduaren indibidualizazioa, dispertsioa eta mugikortasun geografikoa balio positibo gisa hartzea, bizitza kosta ahala kosta luzatzea eta zerbitzu gabezia normalizatzea biltzen dituen konbinazio hilgarriaren ondorioak leuntzen dituzte.

Zerbitzuak eskatzeko orduan, gainera, zehaztu egin behar dugu horien diseinua, esloganek ez dutelako balio.

Pozarren bizi daiteke beste pertsona batzuei arreta emanaz; eta bereizi egin daitezke aukerak eta inposizioa. Bereizi egin daitezke, baita, instituzioen esku egon beharko liratekeen alderdiak eta elkar ezagutzen duten pertsonen arteko estimu ordezkazina. Horregatik, sakon aztertu behar dugu, argitasun eta ausardiaz, zer rol ematen diegun zaintza komunitarioei.

Erdigunea gainezka dago eta, zaintzaren gaia aldarrikapen eraldatzailea izatea nahi badugu, lekua egin beharko diogu, hutsune hori justiziaz, berdintasunaz, demokraziaz, elkartasunaz, banaketaz eta beste hainbat gauzez bete ahal izateko. Balio gisa aitortu beharko dira, baita, enfrontamendurako eta presioa egiteko gaitasuna, gutaz espero den horri men ez egiteko erabakia (baita ekintza ona izanda ere); izan ere, bide horretatik lortu dugu emakumeok esleitu zaigun lekutik ateratzea.

Zoragarria da zaintza dagokion lekuan jartzeko proposamen eta soluzioak planteatzea, eta horietan aurrera egitea. Zorionekoa da bere burua edo beste pertsona bat denbora luzez zaindu behar izan ez duena. Baina urte batzuren ostean ugari izango gara –ordurako hilik ez bagaude behintzat, ni neu ere tartean– «zuen nagusiak» izatera pasatuko garen feministak. Eta ordurako gai hau behar bezala (neurri batean bada ere) ebatzita ez badago, geure asmoan porrot egin dugulako izango da. Zaila da benetan, baina, ez al dugu esan, ba, gai honek erabateko lehentasuna duela?